

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

N.registrator@regeringskansliet.se
N.remisser.hl@regeringskansliet.se

Stockholm

Vår referens

Dnr

2017-03-22

Patrik Nilsson

N2017/00222/HL

Remissyttrande

Slutbetänkande av Parlamentariska landsbygdskommittén, SOU 2017:1 För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd

Företagarna välkomnar en övergripande översyn av landsbygdspolitiken. Företagarna har en grundläggande positiv syn på landsbygdens förmåga att växa och må bra. Kommuner som har ett gott lokalt företagarklimat är också kommuner som i grunden lyckas motverka de utmaningar som avståndet till storstäder kan innebära. När det lokala näringslivet och kommunens representanter samarbetar, skapas en god grogrund för företagande och därmed jobbskapande.

De små företagen skapar arbetstillfällen. Sedan 1990 har fyra av fem jobb skapats i små företag. Även på landsbygden. Med goda förutsättningar kan småföretagen också vara motorer i välmående landsbygder.

Om människor och företag får förutsättningar att utvecklas och växa av egen kraft kan positiv regional tillväxt åstadkommas. Vid sidan av förnyelsen inom traditionella branscher såsom tillverkande industriföretag växer även nya

näringsar inom exempelvis tjänstesektorn, besöksnäringen, samt kulturella och kreativa näringar.

Företagarna välkomnar också att landsbygdskommittén har lagt utredningens fokus på mer än de gröna näringarna. De gröna näringarna är viktiga men utgör trots allt en rätt liten del av landsbygdens tillgångar och tillväxtpotential. Landsbygden är också full av moderna tillverknings- och tjänsteföretag som, inte minst med digitaliseringens hjälp, är framgångsrika idag och som har stor potential för framtiden. Landsbygdspolitiken har historiskt varit alltför inriktad på de gröna näringarna och Företagarna ser detta som en välkommen möjlighet till en mycket mer holistisk syn på landsbygden.

Företagarna stödjer kommitténs förslag om att konsekvenserna för glesbygden alltid ska läggas till konsekvensbedömningar vid statliga utredningar. Som tidigare nämnt har Företagarna en grundläggande positiv syn på landsbygdens förmåga till utveckling och välmående. Det är dock tydligt att det upprepande kommer förslag som försvårar detta, till exempel borde aktuella förslag som vägslitageskatt och förslaget till flygskatt analyserats bättre och fått en mer utförlig konsekvensbedömning.

En näringspolitik för Sveriges landsbygder

Kapital och exportstöd till landsbygdens företag

Kommittén identifierar att det finns behov av ytterligare finansiellt kapital för företagen på landsbygden, speciellt i de glesaste regionerna. Därför lägger kommittén fram förslag som syftar till att stärka Almi, Saminvest och Vinnovas uppdrag på landsbygden. Även statliga insatser via Visit Sweden och regionala exportcentra ska underlätta för företag på landsbygden att etablera, samt stärka sig på internationella marknader. Det är givetvis bra att myndigheternas uppdrag utökas till att ta hänsyn till landsbygden, speciellt om detta arbete är underutbyggt i dagsläget, men effekten torde bli marginell. När det gäller finansiering till småföretag på landsbygden kvarstår bankerna som största kreditgivarna.

En alldeles för liten del av bankernas utlåning går dock till små företag på landsbygden. Utvecklingen beror bl.a. på ökade upplåningskostnader som en följd av olika bankregleringar. Bankerna minimerar vanligtvis sina risker genom att låna ut till företag som investerar i växande tätorter hellre än på landsbygden. Ett växande landsbygdsföretag som kan inteckna sina fastigheter som säkerhet för lånen har lättare att få banklån än det mindre nystartade företaget inom servicebranschen. Denna problematik lär sannolikt utökas i takt med att bankernas närvaro på landsbygden minskas.

När det gäller landsbygdens små exportandelar och Visit Swedens utökade ansvar så är det klokt att det görs stegvis för att skapa en samklang mellan landsbygdspolitiken och den nationella exportstrategin. Företagarna menar också att det går att avsätta medel inom ramen för exportstrategin till nya verktyg samt finansiering och samarbeten med fler privata aktörer, t.ex. exportkonsulter och

näringslivsorganisationer, som tillgodoser både traditionella och nya branscher. Detta kan även underlätta utvecklingen av ett system för informationsspridning och kvalitetsgranskning av privata export- och internationaliseringsfrämjare, vilket även kan underlätta samverkan inom regionala exportcentra.

Stöd till 23 specifika kommuner med stora utmaningar

Kommittén föreslår ett specifikt stödpaket till 23 kommuner som är identifierade som kommuner med extra stora utmaningar. Det kommunerna har gemensamt är att de har ett litet arbetsmarknadsunderlag och stora geografiska ytor. Avlägsenheten till marknaden och eventuella affärspartners hämmar innovation, kompetenstillförsel och därmed affärsutveckling. I förslaget ligger också en tentativ idé av en utbyggnad av de reducerade arbetsgivaravgifter som redan idag finns i vissa norrlandskommuner.

Det är viktigt att minnas att kommungränser är artificiella och att med ett liknande förslag blir också dessa gränser väldigt skarpa. Ett företag på ena sidan gränsen kommer gynnas av subventioner medan ett liknande företag på andra sidan gränsen kommer missgynnas. Detta kommer att skapa en skev konkurrens, framför allt om det finns subventioner på stora kostnadsmassor som exempelvis arbetsgivaravgiften innebär. Det kan även driva företag till etablering precis innanför gränsen i den utsatta kommunen, exempelvis inom pendlingsavstånd till en mellanstor stad i närliggande kommun. Den motsatta problematiken kan väl illustreras av Kiruna, som inte definieras som en av dessa 23 kommuner, men som förutom i tätorten Kiruna tampas med precis samma utmaningar som till exempel Arvidsjaur eller Pajala.

Den norska distriktspolitiken är långt mer utvecklad än vad landsbygdskommittén föreslår och ligger mycket mer integrerad i det nationella skatte- och socialförsäkringssystemet. Att lägga dessa subventioner ovanpå övriga system skulle sannolikt inte skapa bättre förutsättningar för landsbygden. Troligen skulle det dessutom uppfattas som orättvist och svårförklarad för inte bara för näringsidkarna, utan för alla medborgare.

Att istället välja att en version där lokala avskrivningar av studielånen införs är givetvis mer smakfullt men skulle ändå vara behäftat med många av ovannämnda problem. Dessutom skulle en liknande reform endast i huvudsak gälla akademisk arbetskraft och företagen söker efter arbetskraft inom alla kompetensnivåer.

Om ett subventionssystem för arbetsgivaravgifter eller lokala avskrivningar av studielån ska utredas ytterligare så ska det i så fall göras i ljuset av att det behövs långsiktiga lösningar som har fast fäste i skattesystemet och socialförsäkringarna. Kommitténs förslag riskerar göra mer skada än nytta och läggs ovanpå ett redan rangligt system.

Digitalisering och transportinfrastruktur ska bidra till landsbygdens utveckling

Företagarna välkomnar en påskyndad bredbandsutbyggnad. Idag har nästan var femte landsbygdsföretag bristfälligt internet. På landsbygden är bredbandstillgången liksom mobiltelefonäckningen ofta inte framtidssäker, dvs. den klarar inte ökade kapacitetskrav. En anmärkningsvärd hög andel av landsbygdsföretagarna upplever störningar i internetuppkopplingen flera gånger i veckan. Den digitala infrastrukturen är en förutsättning och möjlighet för att anställa rätt kompetens. Det handlar inte bara bredband utan mer generellt om trådlös teknik.

Det är bra att Sverige, i och med landsbygdskommitténs förslag, också får en digital agenda som även gäller landsbygden och att det höjer ambitionen med tillgången till en säkrad elektronisk infrastruktur. IT-användning blir allt viktigare för många företag och kan ha stor påverkan på företagets produktivitet, konkurrenskraft och tillväxt. Ännu mer så om vi kan främja en effektiv e-förvaltning och e-tjänster på myndighetsnivå. De långa fysiska avstånden gör det än viktigare för landsbygdsföretag att e-tjänster finns och är effektiva.

Kommittén har som mål för transportinfrastrukturen formulerat att det krävs en infrastruktur som säkerställer person- och godstransporter till medborgarna och näringslivet i landsbygderna. Höga transportkostnader, vare sig det gäller gods- eller persontransporter, är en konkurrensnackdel för landsbygdsföretagen och tillfredsställer inte kommitténs övergripande mål om att alla ska ha likvärdiga förutsättningar att bo och verka i landsbygderna eller för ökad företagsamhet.

Företagarna är således starkt kritiska till förslaget om en avståndsbaserad vägsslitageskatt, även kallad kilometerskatt och en svensk flygskatt. Miljövinsterna står inte i proportion till de effekter som skatterna innebär för landsbygdsföretagen och regional utvecklingskraft. Företagarna delar därmed kommitténs förslag om att det krävs konsekvensbedömningar vid förändring av skatter och avgifter, samt tillägger att det krävs än mer utförliga konsekvensbedömningar som tar hänsyn till landsbygdsföretagens förutsättningar. Båda dessa skatteförslag är fortfarande aktuella, trots bristfälliga konsekvensanalyser.

Organiserad samåkning vad gäller godstransporter, inte bara persontransporter, behövs. Större samordning av transporter samt gemensamma lastbilscentraler är ett effektivt sätt att optimera godstransporter på landsbygderna. Nattleveranser, som i framtiden kan vara självkörande, och planerade rutter bör utökas för att undvika att flera leveranser krävs till en och samma mottagare. Detta minskar klimatpåverkan till följd av färre transporter och tomtransporter samt ökar trafiksäkerheten i områden dit godset ska levereras.

Företagarna delar kommitténs uppfattning om att reseavdraget bör göras avståndsbaserat då det minskar statliga förluster på grund av felaktiga utbetalningar samt kan förbättra tillgängligheten och öka jämställdheten. Reseavdragets nuvarande form utnyttjas till största del av män i de tre största

städerna. Ett avståndsbaserat reseavdrag kan underlätta för människor att bosätta sig i landsbygderna, vilket skulle bidra till högre regional utvecklingskraft och tillväxt.

Kompetensutvecklingen är landsbygdens största utmaning

Hög utflyttning och därmed brist på arbetskraft är ett av de största tillväxthindren landsbygderna står inför. Det är svårt att få tag på erfaren arbetskraft och den som är oerfaren är för dyr. Det är därför viktigt att kommuner kan erbjuda utbildning som motsvarar näringslivets behov. Att förbättra förutsättningarna för små- och medelstora företag att kunna rekrytera rätt kompetens är en ödesfråga för framtidens jobb och tillväxt.

Kommitténs betänkande beskriver att det finns framtidstro bland småföretagen på landsbygden. Sju av tio bolag vill växa, vilket är samma siffra som för bolag i Sveriges storstäder. Även hindren för tillväxt är detsamma för bolag i storstad som de är för bolag på landsbygd: det främsta hindret för att de små företagen ska fortsätta växa är bristen på kompetens. Häri ligger den främsta nyckeln i att möta landsbygdens utmaningar.

Kommitténs förslag om kompetensförsörjning är välkomnat och ett gott steg på vägen för att förse landsbygdens företag med kompetens. Avgörande för framgång kommer att vara hur landsbygdskommuner kan genomföra en framgångsrik och snabb integration. Det finns erfarenheter att göra det från tidigare t.ex. i samband med kriget i forna Jugoslavien. Då hade kommunerna väldigt olika framgång och förenklat så var kommunerna på landsbygden mer framgångsrika än de i medelstora och stora städerna. Men, det finns också skillnader mellan dessa. Företagarna uppmanar regeringen att ytterligare se över vad staten kan göra för att underlätta en påskyndad etablering av nyanlända. Kommunerna har ett ansvar för utbildning och validering medan arbetsförmedlingen har ansvar för etableringen. Landsbygdskommuner har mycket att vinna på en förbättrad statlig integrationspolitik.

Företagarna delar kommitténs analys av att landsbygdskommunernas utmaningar inom kompetensbehov inte löses genom att universitet och högskolor får fler utbildningsplatser. Företagarna tycker att kommitténs förslag om kommunala utbildningscentra är ett bra förslag och lägger dessutom ett nödvändigt ansvar på kommunen att ombesörja skapandet av dessa. Då blir det också kommunernas ansvar att ha förståelse för företagets behov av kompetens i sin kommun och säkerställa att det finns ett tillräckligt stort intresse för utbildningar, samtidigt som kompetensplattformar ger dem en nödvändig analys och inventering av utbildningsbehovet. Företagarna välkomnar också att reformer inom kunskapslyftet samordnas med framväxandet av framtida utbildningscentra. Att finansiera dessa utbildningscentra med en översyn och minskning av resebidraget är sannolikt klokt. Resebidraget har inte fungerat som önskat.

När det gäller avskrivningar av studielån förs ett mer ingående resonemang om detta i ett ovanstående kapitel, men det är viktigt att återigen tillägga att

Företagarna är mycket tveksamma till alla typer av lokalt relaterade subventioner.

Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

Den övergripande viktigaste frågan för att möjliggöra företagande och entreprenörskap på landsbygderna är tillgången till service. Utan vissa ”stödfunktioner” omöjliggörs mycket annan verksamhet. Att inte ha tillgång till dagisplats, bank, bensinmack och postservice kan vara frågor som stoppar entreprenören från företagsetablering på landsbygden.

Många tillväxtorter präglas just av att tillgängligheten till service successivt har försämrats. Det är inte enbart urbaniseringen som påverkat utan även en omfattande strukturomvandling inom flera branscher samt en större rörlighet av befolkningen.¹ I glesbygden har framför allt servicelösningar som bygger på lokala förutsättningar och samverkan möjlighet att bli bärkraftiga och långsiktiga.

Det är glädjande att landsbygdskommittén identifierar postlagsutredningens försämrade förslag för postgången på landsbygden och avvisar densamma. Företagen på landsbygden har ett större behov av en fungerande postservice än företag i städer. Digitaliseringen tar inte bort behovet av postgång men, digitaliseringen förändrar behovet. Andelen försändelser som blir viktiga för ett företags verksamhet blir större och inte sällan blir det också mer bråttom. Digitaliseringen medger dessutom att företag som kan leverera sina produkter i form av försändelser (postorder) kan kvarstå på sin ort istället för att tvingas in till en större stad av en försämrad postservice.

Företagarna delar också kommitténs bedömning när det gäller konsumenters, företags och ideella föreningars rätt att kunna öppna betalkonton. Sverige är det land som ligger allra längst fram när det gäller andelen av våra transaktioner som är digitala. Detta till trots kommer vi alltid ha en del av våra transaktioner som inte är det. Idag fungerar kontanthantering allt sämre och bankernas undandragande från detta ansvar har försämrats för företag på landsbygden. En ytterligare aspekt på detta är att handlare med stora mängder kontanter på landsbygden lättare kan utsättas för brott. Speciellt om närmaste polis befinner sig väldigt långt bort. Handlare ska inte behöva ha samma säkerhetsnivå som bankerna.

Företagarna välkomnar också en översyn av det kommunala skatteutjämnningssystemet. Perceptionen av skatteutjämnningssystemet är att landsbygdskommuner i glesbygden är bidragstagare och att storstäderna är bidragsgivare. Den är inte bara farlig för förtroendet för de offentliga funktionerna, den är också felaktig när nu Sveriges andra och tredje största stad är bidragstagare. Precis som kommittén identifierar i betänkandet, bygger

¹ Globaliseringens effekter på lokala arbetsmarknader i Sverige, Arbetsförmedlingen 2016

utjämningsystemet också på gammalmodiga ingångsvärden. Det är därför bra att regeringen har valt att se över det i en särskild utredning och Företagarna ger även kommittén rätt när detta också bör inbegripa de specialdestinerade statsbidragen.

Statens närvaro i landsbygderna

Myndigheternas oförmåga att samarbeta är påträngande påtaglig – något som de flesta företagare blir påmind om dagligen då de måste hantera flera myndigheters olika och icke samordnade behov. Samma stuprörstänkande har också lett till att myndigheterna har koncentrerat sina kontor och därmed flyttat bort från mindre kommuner i ett försök till effektivisering. Men, som kommittén konstaterar: vad som är effektivt för en myndighet behöver dock inte vara effektivt för samhället som helhet.

Det är bra att kommittén ställer krav på närvaro från statliga myndigheter som har ett lokalt ansvar, som till exempel arbetsförmedlingen och polisen. Speciellt den sistnämnda myndigheten som är en garant för ett förtroende för rättsstaten. Företagarna menar att det också bör ställas liknande krav på flera myndigheter, exempelvis skattekontor, som riskerar att läggas ner på flera orter.

När det gäller polisen, som utgör ett viktig och trygghetsskapande funktion, så menar vi att regeringen också bör fundera på möjligheten att införa så kallade landsbygdspoliser som kan rycka ut snabbare genom att de kan göra det direkt från hemmet. Det ger en snabbare reaktionsförmåga för poliser som arbetar med långa avstånd.

Företagarna ser stora skalfördelar med statliga lokala servicekontor som samlar statens verksamhet under ett tak. Inte bara effektiviserar det utnyttjandet av resurserna. Det innebär också att myndigheterna tvingas till ett större och ett väldigt efterlängtat samordnande sinsemellan. Idag finns liknande kontor i samarbete mellan Försäkringskassan, Skatteverket och Pensionsmyndigheten. Utvärderingen av dessa kontor sker fortlöpande men det torde vara uppenbart att det finns fördelar. Därför ser även Företagarna positivt på en fortsatt utbyggnad av dessa och ser dessutom fram med stor förväntan i projektet Mötesplatser som inbegriper fler myndigheter och även kommunal verksamhet. Myndigheter har mycket att lära av varandra och för en företagare som ofta har flera kontakter med dessa myndigheter än övriga medborgare, så finns en potential för förenkling.

Företagarna är därmed positiva till att de statliga funktionerna återvänder till landsbygden. Vi vill dock betona att vi med detta inte menar att en statlig omlokalisering ska användas som en arbetsmarknadspolitisk åtgärd där hela eller stora delar av myndigheter flyttas ut till andra tätorter än storstäderna. Fokus ska ligga på myndigheter som idag har ett lokalt ansvar och där behovet av deras närvaro är en förutsättning för att till exempel företag ska kunna utveckla sin verksamhet i kommunen. Staten ger därmed goda förutsättningar för att företag ska kunna skapa lokala jobb.

Styrning och organisering av landsbygdspolitiken

Företagarna har inte en uttalad åsikt på hur staten bör organisera sig för att säkerställa en fortsatt sammanhållen landsbygdspolitik, mer än att det är viktigt att så blir fallet. Vi kan dock lämna några kommentarer om det fortsatta arbetet.

Som ovan sagt så välkomnar vi att beslut som påverkar landsbygden, vilket är betydande andel, också kompletteras med en konsekvensbedömning om hur dessa påverkar landsbygdskommunerna.

Landsbygdskommittén föreslår att Jordbruksverket ska få ett samordnande ansvar för de myndigheter som ansvarar för att verkställa landsbygdspolitikens mål. De ska också arbeta för att främja landsbygdens utveckling. Företagarnas erfarenhet är att Jordbruksverket har en stor kompetens på de gröna näringarna, men historiskt inte har kunnat se och förstå andra näringar. Som vi tidigare har förmedlat så utgör de gröna näringarna en viktig men alltför liten del av landsbygdskommunernas utvecklingspotential och därmed har Sverige inte råd med en för enögd syn på landsbygden. Vi föreslår istället att uppdraget om främjande och samordnande lämnas till Tillväxtverket.

Företagarna

Patrik Nilsson

Chef Analys & Opinion